

*Б.А. ДАДАШЕВ, доктор економічних наук, заступник директора
Севастопольський інститут банківської справи
Української академії банківської справи
Національного банку України*

Теоретико-методологічні засади інвестиційно-інноваційного зростання і розвитку економіки

Постановка проблеми. Стратегічним завданням сучасної державної політики України є створення міцних підвалин утвердження її як демократичної, високорозвинутої, соціальної за сутністю держави, інтегрованої у загальносвітову систему цивілізаційного поступу з конкурентоспроможною національною економікою. Метою цієї політики є досягнення високого життєвого рівня Українського народу, який відповідав би європейським суспільно-економічним стандартам і соціально-етичним цінностям.

Інтенсивна інвестиційно-інноваційна діяльність господарських суб'єктів модифікує конкурентно-ринковий механізм генерації, накопичення й руху капіталів; посилює в складі сукупного капіталу частку капіталу інтелектуального; розвиває організаційно-економічні та фінансові відносини між суб'єктами економіки. Тобто інтенсивні інвестиційно-інноваційні процеси сучасної

ринкової економіки зумовлюють прогрес продуктивних сил і подальшу трансформацію й розвиток суспільно-економічних відносин, що відповідають загальному цивілізованому поступу.

Інвестиційно-інноваційна діяльність за своєю економічною сутністю є процесом, який К. Маркс визначив як самозростання капіталу в системі суспільного відтворення.

Сучасна теорія суспільного відтворення охоплює функціонування всієї національної економіки в цілому, всіх сфер економічного життя в їх взаємозв'язку і взаємодії, а також економічне індивідуальне відтворення, що здійснюється в межах окремого підприємства – суб'єкта господарювання.

Інвестиційна діяльність є об'єктивною умовою процесу відтворення суспільного продукту. Інноваційне ж спрямування інвестиційних фінансових потоків та пов'язане з ним посилення науково-технічного прогресу й поглиблення суспільного поділу праці прискорює якісний розвиток продуктивних сил і вдосконалення виробничих відносин у суспільстві. Це значною мірою визначає динамізм і реальність умов розвитку економічних суб'єктів і суспільства у цілому.

Сучасна економічна теорія суспільного відтворення ґрунтується на принципах побудови інвестиційних фінансово-грошових потоків, змістовно виражаючи відтворення внутрішнього валового продукту як процесу створення нової вартості.

Першочергове значення надається потоку, спрямованому на формування капіталоутворення, а не функціонуванню капіталу, вже сформованому в економіці. Капіталоутворення є суттєвим фактором впливу на економічне зростання, бо саме воно забезпечує

введення нових і відтворення та переоснащення діючих виробничих потужностей.

У сучасних умовах депресійного стану національної економіки в Україні, переходу її до нової якісної визначеності, реалізації набутих у процесі ринкової трансформації ринкових механізмів запуску економічного зростання та забезпечення його наростаючих темпів важливого значення набувають питання реалізації дієвої фінансово-економічної стратегії й національної інвестиційно-інноваційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню теоретико-методологічних питань зазначеної проблеми присвятили свої праці відомі українські економісти Ю. Бажал [2], Я. Білоусько [3], І. Бланк [4], А. Гальчинський [9], В. Гриньова [10], Б. Данилишин [5], А. Пересада [15], Н. Поліщук [14], В. Федоренко [17] та ін.

Проблематика інвестиційного розвитку аграрного виробництва висвітлена у роботах українських учених-аграріїв: О. Дація [6], М. Дем'яненка [7], О. Крисального [11], М. Кропивка [12], Ю. Лупенка [1], Л. Марчука [13], В. Россохи [16], П. Саблука [1] й ін.

Теорія суспільного відтворення та інвестування, безперечно, є методологічною основою розробки різних напрямів економічного зростання, вдосконалення і розвитку фінансово-економічного механізму ефективного функціонування виробничих структур, управління процесами соціального розвитку. Саме в пошуку способів вирішення цих питань здійснюється більшість сучасних наукових досліджень щодо швидкого забезпечення якісного економічного відтворення. Цими питаннями займаються й іноземні дослідники [18-20].

Мета статті – узагальнення теоретичних аспектів щодо обґрунтування сутності категорії інвестиційно-інноваційної діяльності як головної рушійної сили економічного зростання економіки держави.

Виклад основних результатів дослідження. Інвестиційно-інноваційна діяльність є однією із найважливіших сфер функціонування кожного підприємства. Економічний достаток фірми, галузі, регіону, країни в цілому значною мірою генерується обсягами і

напрямами вкладення коштів, які активізують економічне зростання та якісні зрушення в соціально-економічного розвитку. Досягнення цих цілей безпосередньо пов'язане із формуванням активної інвестиційно-інноваційної політики, розробкою та реалізацією відповідних стратегій на макрорівні, регіональному й рівні підприємств.

На макроекономічному рівні розв'язуються три головні завдання: формулюється державна стратегія, створюється сприятливий інвестиційно-інноваційний клімат для економіки в цілому, реалізуються відповідні державні програми. На регіональному рівні ставляться подібні завдання, але вони відповідають особливостям регіону. Проте зазначається, що і макро-, й регіональний рівні управління створюють умови для активного протікання інвестиційно-інноваційних процесів саме на рівні первинної господарської ланки – окремого суб'єкта господарювання [17].

За сучасними уявленнями інвестиційно-інноваційна політика держави або окремого підприємства здійснюється з метою найбільш ефективного інвестиційного забезпечення стратегії розвитку. На рівні держави ця політика включає загальні принципи рішення і заходи, що визначають обсяги та напрями державної інвестиційної підтримки різних сфер і галузей економіки з метою забезпечення ефективності та пріоритетності її розвитку, усунення внутрішньогалузевих диспропорцій, досягнення оптимальних співвідношень між розвитком матеріального виробництва і невиробничої сфери, стимулювання інвестиційної діяльності недержавних інвесторів, зокрема й іноземних.

Інноваційному розвитку економіки має сприяти дієвий механізм інноваційної діяльності, тому необхідним є налагодження зворотного зв'язку між зовнішнім середовищем і регіональною аграрною економікою через систему інформаційного забезпечення, яке надходить у вигляді інформації про зовнішнє середовище і сам об'єкт управління. Це дає можливість на основі об'єктивних економічних законів створити управління інноваційною діяльністю, яке поєднує державне регулювання та саморегулювання економічних процесів на всіх рівнях управління.

Управління інноваційною діяльністю слід розглядати як ієрархічну систему, що здійснюється у взаємодії макро- й мікроекономічних рівнів (рис. 1).

Інвестиційна політика держави реалізується через механізми прямого та непрямого економічного регулювання. Пряма державна підтримка здійснюється за визначеними напрямками шляхом фінансування державних галузевих і спеціальних цільових інвестиційно-інноваційних програм. Засобами не-

прямого економічного впливу держава стимулює інвестиції товаровиробників та інших інвесторів шляхом пільгового оподаткування й кредитної підтримки, удосконалення системи амортизаційних відрахувань, прямих і непрямих субсидій тощо. Ця політика держави спрямована на реалізацію найвигідніших варіантів оновлення та збільшення активів із метою забезпечення цілей розвитку. Вона є формою реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку економіки.

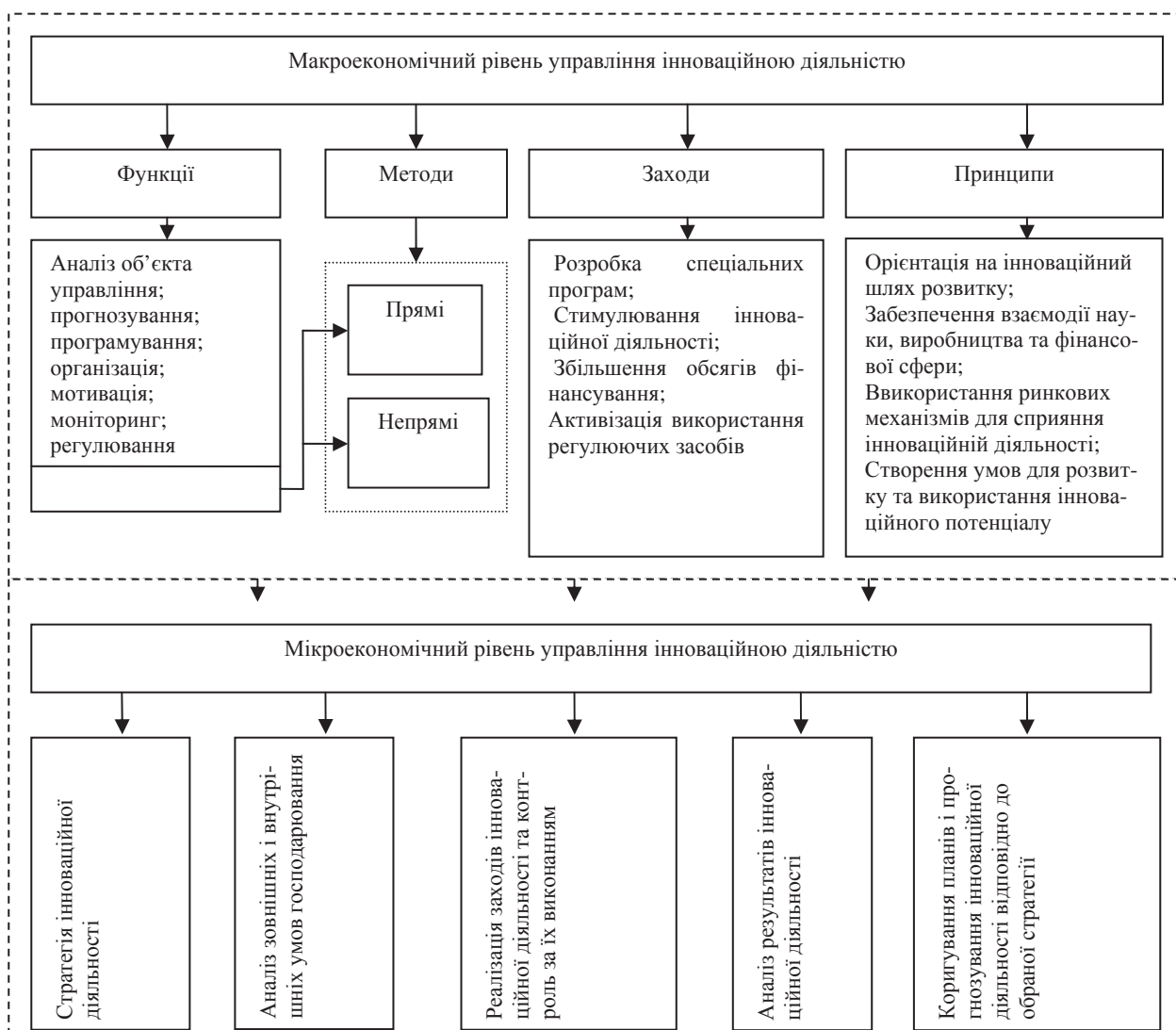

Рис. 1. Ієрархія управління інноваційною діяльністю [14]

Інвестиційна політика підприємств передбачає проведення комплексу заходів, серед яких такі: оцінка умов зовнішнього інвестиційного середовища й кон'юнктури інвестиційного ринку; визначення об'єктів та обсягів інвестування, їх відповідності напрямкам інвестиційної стратегії підприємства; пошук джерел інвестиційних ресурсів й оптимізація їх структури; формування

портфеля цінних паперів і грошових інструментів інвестування; забезпечення високої ефективності інвестицій, підвищення ліквідності активів та мінімізація інвестиційних ризиків.

Розрізняють такі типи інвестиційної політики підприємств: консервативний, поміркований і агресивний. Консервативна політика характеризується мінімізацією ризиків.

Тут головною умовою є не досягнення максимального-можливого доходу, а забезпечення збереження інвестиційних вкладень при невеликій прибутковості. Інвестиційно-інноваційна політика є заходом реалізації конкретних програм економічного розвитку.

Інвестиційно-інноваційна програма соціально-економічного розвитку – це запланована послідовність заходів та операцій, спрямованих на досягнення певної соціально-економічної мети. Вона може включати кілька конкретних проектів, поєднаних у послідовно-поетапному здійсненні в плановому періоді. На рівні підприємства програма може визначати завдання окремого року, а упродовж року – бізнес-плану окремого заходу.

Наприклад, «Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року» є інвестиційно-інноваційною програмою розвитку аграрно-промислового комплексу України. Цей програмний документ інвестиційно-інноваційної діяльності містить мету, завдання й основні принципи їх реалізації на конкретний період, визначаються шляхи, напрями і методи здійснення інвестиційного процесу. Програма передбачає концентрацію зусиль щодо досягнення мети шляхом відповідного управління капіталом із визначенням джерел, форм коштів, суб'єктів та об'єктів процесу [8].

Інвестиційно-інноваційна програма розвитку АПК є системним документом взаємозв'язаних інвестиційних (інноваційних) проектів, націлених на виконання конкретних виробничо-технічних, технологічних, соціально-економічних, соціальних завдань і заходів.

Таким чином, інвестиційно-інноваційна діяльність ґрунтується на здійсненні окремих проектів, зміст яких визначається особливостями інвестиційного вкладення коштів. При будівництві нових об'єктів розробляють передпроектну документацію (техніко-економічне обґрунтування і техніко-економічні розрахунки інвестицій), а також виконують необхідні креслення, готують графічні й текстові документи, інженерно-кошторисні розрахунки, які й визначають об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, техніко-технологічні, вартісні показники інвестування будівництва, реконструкції,

капітального ремонту, оснащення та переоснащення окремих об'єктів – основних засобів виробництва. Для невеликих проектних об'єктів зазвичай розробляється бізнес-план.

У країнах розвинутої ринкової економіки під інвестиційним проектом розуміють інвестиційну акцію, яка передбачає вкладення певної кількості ресурсів (фінансових, інтелектуальних і матеріальних) із метою одержання фінансового результату або розв'язання конкретного завдання.

Дослідження особливостей інвестиційно-інноваційної діяльності показують, що остання створює відокремлені за змістом, цілями й завданнями етапи конкретного прояву – стадії та періоди. Розуміння їхніх відмінностей уможливує посилювати дієвість і ефективність інвестиційного процесу в системі суспільного відтворення, вчасно застосовувати заходи регулювання й координації перебігу його окремих фаз і етапів. Такий методологічний підхід дає змогу поєднувати окремі періоди й етапи інвестиційного процесу в цілісну систему, що проявляється у тому, що у складі відтворювального процесу найважливішим періодом є інвестиційний [6]. Він відображає формування виробничих засобів, визначає ефективність майбутнього функціонування створюваного капіталу, можливості їх поповнення і відновлення. Основна мета інвестиційного періоду полягає у створенні такої системи виробничих фондів, яка б забезпечувала виробництво необхідного за обсягом та якістю продукту, реалізацію економічного, соціального й екологічного ефектів у чітко окреслений проміжок часу, тривалість якого визначається рівнем розвитку продуктивних сил, галузевою специфікою, видами продукції й темпами поновлення асортименту товарів.

Засобами реалізації інвестицій є проектування, будівництво, оснащення, монтаж; результатом – цілісний індивідуальний комплекс засобів виробництва.

Інвестиційний період включає такі етапи: наукові розробки, які потрібні лише для оригінальних інвестиційних об'єктів, що реалізуються під безпосереднім наглядом науково-дослідних установ і конкретно уособлюють його;

проектування, що поєднує наукові розробки з їх матеріальним втіленням. Воно включає технічну, економічну, соціальну й екологічну частини; динамічні характеристики руху виробничих ресурсів у цілому та їх окремих елементів; сукупність заходів трудового забезпечення комплексу; модель процесу відтворення, що відображає оцінку життєвого циклу інвестованих ресурсів, оновлення комплексу в цілому й етапи його здійснення;

будівництво, випуск техніки, засобів виробництва, що обмежується часом укладення договору-підряду і прийняття створених потужностей на баланс. Здійснюється матеріалізація споживчих вартостей інвестованих виробничих ресурсів, які на попередніх етапах існували в ідеальній формі;

освоєння – введення в функціональну дію комплексу інвестованих виробничих ресурсів, доведення його до стану органічно цілісної системи, придатної до оптимального відтворення. Межі: від моменту вводу в експлуатацію до моменту досягнення всіх технічних, економічних, соціальних, екологічних функціональних параметрів, передбачених інвестиційним проектом.

За економічним змістом до інвестиційного періоду близьким є період оновлення (реновація) ресурсів. Оновлення – якісне вдосконалення системи виробничих ресурсів. Період оновлення завершує цикл відтворення, виступаючи початком нового циклу – періоду створення виробничих ресурсів.

Інвестиційний період за своїм змістом відображає створення нової додаткової одиниці в системі суспільних виробничих фондів, а інноваційний – якісне удосконалення уже наявної одиниці виробничих фондів, тобто технічне переозброєння, модернізацію і реконструкцію.

Інвестиційно-інноваційна діяльність в умовах ринку як рух інвестиційних ресурсів із метою приросту капіталу й досягнення інших соціально-економічних ефектів є системою економічних відносин суб'єктів та об'єктів, спонукальним мотивом яких є реалізація інтересів. Крім безпосередньої реалізації інтересів інвестора й одержувача інвестицій у веденні прибуткової діяльності досягається ряд соціально-економічних вигід загальносуспільного значення (рис. 2).

Рис. 2. Реалізація інтересів учасниками інвестиційно-інноваційної діяльності

Джерело: Розроблено автором.

Основними джерелами інвестицій для підприємства є такі:

власні кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, суми одержаних страхових

виплат на відшкодування збитків), а також інші види активів (основні фонди, земельні ділянки, промислова власність) та залучені кошти (продаж акцій, благодійні внески тощо);

асигнування коштів державного й місцевих бюджетів, що надаються на зворотній основі (державне фінансування);

позичені кошти у вигляді кредитів, наданих державою, кредитів банків та інших інвесторів (інвестиційних фондів, страхових товариств, товариств взаємного кредиту тощо);

іноземні інвестиції як прямі, так і портфельні.

Таким чином, динамізм соціально-економічного розвитку суспільства забезпечується адекватним функціонуванням розширеного суспільного відтворення, об'єктивні й суб'єктивні фактори якого реалізуються в інвестиційно-інноваційній діяльності суб'єктів підприємництва, регульованій відповідною державною політикою.

Ця діяльність є синтезом інвестиційного та інноваційного прогресу як органічного поєднання екстенсивного й інтенсивного розвитку. Інвестування відображає загальне збільшення сукупних активів виробництва як основи розширення його матеріально-технічної бази (кількісної визначеності), а інноваціалізація – ту частину додаткових вкладень коштів у виробництво, яка забезпечує досягнення якісних зрушень: впровадження досконаліх і принципово нових конкурентоспроможних технологій, продуктів і послуг, організаційно-управлінських моделей виробничого, адміністративного, комерційного характеру.

Висновки. Інноваційне інвестування як вкладення ресурсів на розвиток аграрних підприємств полягає у впровадженні досягнень науково-технічного прогресу, які втілюються в технологіях виробництва.

Формування інноваційної стратегії значною мірою залежить від можливостей здійснення повномасштабного її фінансування, доступу до джерел ресурсів, оптимального розподілу ресурсів між поточною виробни-

чою й інноваційною діяльністю у процесі виробництва.

З огляду на надзвичайну важливість інвестиційної складової інноваційного процесу можна зробити висновок про доцільність формування інноваційно-інвестиційної стратегії, яка забезпечує узгодження цілей інноваційної й інвестиційної діяльності галузевого виробництва і покликана перебороти конфлікти між ними. Вибір шляхів найефективнішої реалізації стратегії тісно пов'язаний з формуванням напрямів її ресурсного забезпечення. Цей етап є досить відповідальним і складним, оскільки визначає подальшу ефективність і доцільність реалізації стратегії.

Система ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної стратегії повинна формуватися за кількома напрямками. Один із них – створення достатніх для реалізації стратегії інвестиційних ресурсів. Цей напрям пов'язано з пошуком нових джерел фінансування, визначенням оптимального співвідношення зовнішніх і внутрішніх джерел, використанням нових фінансових інструментів, що дозволяють вирішувати ключові фінансові проблеми галузевого виробництва, такі як прибутковість, платоспроможність і стійкість.

У рамках цього напрямку повинні розв'язуватися задачі щодо впровадження ефективних механізмів інвестування інноваційних проектів, вибору оптимального варіанта їх реалізації.

Отже, вибір форм і методів інвестиційної підтримки інноваційної діяльності аграрного галузевого виробництва є найважливішим напрямом інноваційної стратегії. Це визначає доцільність розгляду інноваційної й інвестиційної діяльності галузевого виробництва в окремому інноваційно-інвестиційному просторі, тобто формування його інноваційно-інвестиційної стратегії. Реалізація інноваційно-інвестиційної стратегії дає змогу приймати погоджені інноваційні рішення в умовах твердого лімітування зовнішніх і внутрішніх джерел інвестиційних ресурсів галузевим агропромислового виробництва.

Список використаних джерел

1. Аграрна реформа в Україні / [Гайдуцький П.І., Саблук П.Т., Лупенко Ю.О. та ін.] під ред. П.І. Гайдуцького. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2005. – 398 с.
2. *Бажал Ю.М.* Економічна теорія технологічних змін / Ю.М. Бажал. – К.: Заповіт, 1996. – 240 с.
3. *Білоусько Я.К.* Економічні аспекти державної технічної політики в агропромисловому комплексі / Я.К. Білоусько, М.Я. Дем'яненко, В.О. Питулько, В.Л. Товстопят. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 134 с.
4. *Бланк И.А.* Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр. – 2000. – 512 с.
5. *Данилишин Б.* Научно-инновационное обеспечение устойчивого экономического развития Украины / Б. Данилишин, В. Чижова // Экономика Украины. – 2004. – № 3. – С. 4-11.
6. *Дацій О.І.* Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України / О.І. Дацій. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
7. *Дем'яненко І.В.* Інноваційно-технологічний прогрес як рушійний чинник цивілізаційного поступу / І.В. Дем'яненко, А.В. Буряк // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2009 – № 21. – С.21-30.
8. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року / Постанова Кабінету Міністрів України від 12 верес. 2007 р., №1158 – К., 2008.
9. *Гальчинський А.* Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
10. *Гриньова В.М.* Функціонально-вартісний аналіз в інноваційній діяльності підприємства / В.М. Гриньова. – Х.: Вид. Дім «ІНЖЕК», 2004. – 124 с.
11. *Крисальний О.В.* Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В. Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 10-13.
12. *Кропивко М.Ф.* Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / М.Ф. Кропивко, Т.С. Орлова // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 11-18.
13. *Марчук Л.П.* Особливості інвестиційно-інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві / Л.П. Марчук // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 96-100.
14. *Поліщук Н.В.* Проблеми управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Н.В. Поліщук // Вісник ДДМА. – 2009. – 2(5Е). – С.283-287. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/VDDMA/2009_2/article/09PNVAIA.pdf.
15. *Пересада А.А.* Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
16. *Росоха В.В.* Інноваційні процеси економічного розвитку в контексті інституційного забезпечення / В. В. Росоха // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С.119-129.
17. *Федоренко В.Г.* Інвестування / В.Г. Федоренко – К.: «Алерта», 2006. – 344 с.
18. *Burmester R., Vahs D.* Innovations-management. Von der Produktidee zur erfolgreichen Vermarktung, 3.Auflage, Stuttgart 2005. – 412 p.
19. *Cooper R.G.* Management von Innovationen: Mit neuen Produkten zur Marktführerschaft. Veröffentlichung des ZfU – International Business School, CH-Thalwil 2003. – 244 p.
20. *Drucker P.F.* The discipline of innovation. Harvard Business School Publishing. Product Number 3480. 2000. – 294 p.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2013 р.

*

УДК 330.341.1

*А.В. ФАЇЗОВ, кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет*

Технологічний фактор розвитку національної економіки

Постановка проблеми. Перманентно-депресивний стан національної економіки свідчить про неефективність існуючої моделі функціонування й необхідність проведення кардинальних перетворень у різних секторах суспільного виробництва. Основою

цих змін повинна стати всеохоплююча модернізація вітчизняних галузей. Адже деградація та споживацький характер використання їх технічного і ресурсного потенціалів, які відбувалися протягом останнього часу, не тільки відкинули Україну на десятки років, а й значно знизили конкурентоспроможність її продукції на світових ринках,

© А.В. Фаїзов, 2013